

ה

צורת אות ה"א

ואין צריך לעשות לה קצב כמו בדי"ו וכו', ולא ירחיקה מנגה יותר מעבי הנגה. ואם נגע בנגה אפלו נגיעה דקה כחוט השערה, פסולה⁽¹⁾ וכו', אִזי יש להכשיר בלא תקוני⁽²⁾ וכו', הנקבה תהיה לכתחלה דקה למעלה ועבה קצת למטה, קצין יו"ד⁽³⁾ וכו', ולא לצד שמאל, פן תמקה לחי"ו⁽⁴⁾ וכו', וצריך להזהיר הסופרים, שנקשלין בזה מאד⁽⁵⁾ וכו', או אפלו אם נשלמה באמצע הדרך שפיר דמי⁽⁶⁾ וכו', וצין בתשובות בנין יעולם קסימן גר⁽⁷⁾ וכו', וצין לקטן בדין ביי"ש שצוהו קצור כתי"ו⁽⁸⁾.

ה

1) מבואר מדבריו שאפשר לעשותה כך וכו' וכן לעקם את הרגל לאחוריה, ולעשות עוקץ בקצה הימני של הגג כלפי מעלה, כבאות דלית, כתב המקדש מעט (סי' א) שאין צריך, שלא נאמר לעשות היא כדלית אלא לענין הוות בימין הגג. מאידך, הלדוד אמת (סי' יג אות ה סי' ו) כתב שיש לעקם את הרגל לאחוריה [בכתב האשכנזי], וכן משמע בספר האגור (הלכות תפילין סי' פה אות ה) שכתב שגוף האות היא יהיה כמו דלית ממש.

2) והטעם שאין להרחיק את הירך השמאלית מהגג, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ז אות א) שמבואר בגמרא שצורתה היא היא כאכסדרה המוקפת משלש רוחות, וכן שצורתה קרובה לצורת אות חיות, ואם כן יש להקפיד שיהיה ברוח השלישית רק פתח צר, והיה העמוד שבה מרובה על הפרץ.

ואם הרחיק יותר משיעור עובי הגג, כתב החזו"א (ארי"ה סי' ז) שכשרה בדיעבד. והוסיף, שלהרחיק בדיוק משיעור הגג [בקולמוס], מותר אפילו לכתחילה.

3) אך אם יש הפסק כחוט השערה, כתב לעיל (סי' לב סי' פב) שכשרה. אכן אם בכל זאת קראה תינוק כחיות, כתב המקדש מעט (סי' טז) שיש חשש פסול בדבר.

ואם ההפסק אינו ניכר לעין אלא על ידי זכוכית מגדלת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ז אות ח) שאי אפשר להקל בדבר, שאין מתחשבים בזכוכית מגדלת אף להחמיר, וכל שכן להקל. ורק אם הראיה חלושה, והזכוכית נסייעת לראות כפי הראיה הטבעית, כתב שיש להקל.

ואופן התיקון כשנגע הרגל בראש, כתב השריע לעיל (סי' לב סי"ח) שיש לגרור את הרגל כולה ולכתבה מחדש כיון שנכתבה בפסול, ולענין קריאת התורה במקום שנוגע ירך ההיא בנג נגיעה דקה, כתב בביה"ל לעיל (שם ד"ה רגלי) שאם תינוק קוראה כהוגן אין להוציא ספר תורה אחר.

ולענין נגיעה כזו בתפילין לאחר הכתיבה, כתב בביה"ל לעיל (שם) שיתכן שאפשר להקל ונשאר בצי"ע, אכן במשניב לעיל (סי' לו סי' יא) מבואר שאין להקל בזה.

4) ואף לענין לכתחילה, כתב הקסת הסופר (סי' ה סיב אות ה) שיש להכשיר כשאי אפשר לתקנה באופן אחר [אכן משמעות דברי המשניב שאין זה לכתחילה, שהרי כתב בתחילת דבריו שבעצם היא פסולה]. והוסיף, שנראה שאין להכשיר אלא אם כן מראים לחינוך והוא קוראה כהוגן. אכן בביה"ל להלן (מ"ם סתומה ד"ה יגור) כתב שיתכן שאף אם תינוק אינו מוכר שהיא היא, כשרה היא מחמת דעת הראשונים שכן עיקר צורתה, וכן משמע בשו"ת דברי חיים (יורד ח"ב סי' קב).

אכן, אם הרגל השמאלית קרובה לרגל הימנית בתוך החצי הפנימי של האות, כתב הגר"ש קלוגר (ספר סתי"ם הלי' ספר תורה סי' צד) שנראה שהיא פסולה, משום שבכך השתנתה צורת האות [וראה מקדש מעט אות ד' סי' ה וסי' לב סי' פ].

בשו"ת דברי חיים (שם) שצריך לשאול תינוק, ואין להכשיר בלא זה, כיון שנחשב הדבר כשינוי צורה, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' קמט) כתב שכל שאינו שינוי גדול כשר הוא.

5) אכן, אם עשאה עבה הרבה מלמטה, דהיינו שמשך הרבה את הקי התחתון לרוחב האות, כתב הדעת קדושים (אות ה) שאינו מעבב בדיעבד, וכן כתב השלחן מלכים (סי' י סי' קפא). והמקדש מעט (סי' יב) צידד שפסול בדיעבד.

ואף למשוך קו זה בקולמוס וחצי, דעת הגר"ע קרליץ והגר"ח קניבסקי (תמונת האותיות עמ' 5 ועמ' כו) שאין למשוך, שהרי מבואר בגמרא שאות היא נראית כאכסדרה הפתוחה מרוח רביעית, וכן מבואר בראשונים שאות היא נראית כאות חיות, אשר לה הרי אין סתימה ברוח הרביעית, ולפי זה מה שכתב המשניב על פי הברוך שאמר לעשותה כיו"ד, אינו ממש כמו יו"ד, אלא יש לעשותה כרגל שמאלית שבתחתיתה מתעבה קצת לצד ימין כעין יו"ד, ואף זה אינו אלא לכתחילה, כמבואר במשניב כאן.

6) ואף שבאות תי"ו אין הפסק בין הגג לרגל השמאלית, כתב המקדש מעט (סי' יד) שמי"ם יש חשש שלא ירחיק את הרגל מהגג אלא מעט, ויקראנה התינוק כאות תי"ו.

7) והחזו"א (ארי"ה סי' ז) כתב שמנהג הסופרים כדוגן הוא, שלמעשה אין צורך לעשות את היורד של ההיא כשיעור שעושים יו"ד בכתב זה, אלא די בעשיית יו"ד קטנה מאד, והקשה על המשניב שלפי דבריו בביה"ל לעיל (סי' לב סט"ז ד"ה מלא) שצריך לעשותה כיו"ד שבכתב זה, לא יתכן שיעשה כן, שהרי גוף היורד הוא כשיעור קולמוס, וצריך להוסיף לזה ירך, ואם כן אין כתבו הפוסקים שיתכן שיהיה ריוח קולמוס בין הגג ליורד, הרי נובה האות עצמה [דהיינו היורד הימנית בלא הגג] הוא כשני קולמוסים, והיורד אינה פחות מקולמוס וקצת.

אכן, מה שכתב החזו"א שיתכן שדי בנקודה בירך השמאלית, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' נה אות ב) שאין זה כפי המבואר בברוך שאמר שצורת אות היא קרובה לצורת אות חיות, ואם כן יש להקפיד שיהיה ברוח השלישית עמוד מרובה על הפרוץ, כמובא לעיל בהע' 2.

8) ואם אין הרגל השמאלית כנגד הרגל הימנית כלל אלא מתחילה למטה מנגד סוף הרגל הימנית, כתב הדעת קדושים (אות ה) שאולי גם בזה יש להסתפק, והמקדש מעט (סי' ח) הוכיח שהיא כשרה מהדין המובא בשריע לעיל (סי' לב סט"ו) שאם לא נשאר מהירך הימנית של ההיא אלא כאות קטנה הריהו כשרה, אף על פי שהירך השמאלית מתחילה למטה ממנה [שהרי נכתבה במקומה, ואולם השיטת המשניב לעיל (סי' לב סי' מד) הירך השמאלית היא יותר מקולמוס, ואם כן אינה מתחילה למטה מנגד]. מאידך, הקסת הסופר (סי' ז סי' ז) כתב שאם הירך השמאלית אינה כנגד הימנית, האות פסולה מפני שאין עליה צורת אות היא, וכעין זה כתב בשו"ת אבני נזר (ארי"ה סי' ו) שרק אם ניקבה הירך הימנית והירך ממשיכה מתחת לנקב, האות כשרה, מחמת שחלק ממנה הוא כנגד הירך השמאלית, ולמעשה סיים שהיינו דוקא כשתינוק קוראה היא, ומשום שבוה מועיל תינוק.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ה אות ד) כתב, שאם אין חלק מהירך הימנית כנגד השמאלית כלל, פסולה היא, כדברי הקסת הסופר. אכן אם חלק מהימנית הוא כנגד השמאלית, והשמאלית אינה יורדת מתחת לשורה של שאר האותיות, אין היא פסולה. אך אם היא יורדת מתחת לשורה ונראית קצת כאות קי"ף, אין להכשיר אלא אם כן הרגל הימנית עשויה כהלכתה, ולמראית העין נראית האות כהיא.

משנת

תמונת אות הא נאן וזן וחיית ודיניהם

סופרים סב

צורת אות זיין

אות זיין (ז) צריך להיות שאלה תהיה נגלה ארבה, שלא יתקפה לניין פשוטה ותפסל עליה קריאת המניק, על-כן (ב) לא יהא נגלה ארץ יותר משני קלמוסים¹. וראשה צריך להיות עובר משני צדדיו. (ג) שלא תדמה לזאי². והנה מרבע, ושלשה תנין על ראשה. ונגלה תהיה (ד) פשוט תחתי, לא שבורה. (ה) ויש עשויין סוף התחתון דק כצורה, והולך ומתעבה עד תצוה, ומתצוה תורן ומתמעט עד שתהיה חדה למטה. ואם נתקצרה הנגל מוין³, דינו כמו שכתבנו באות ואי נמליל בסימן לב סעיף טו בהגיה: ואף שהפריימגדים מצדד להקל כזה דדי אם נשאר מהנגל כמלא אות זיין, הדרך החיים בהלכות קריאת התורה והשעריימגדים סתמו בהשלחן-ערך. וכל-שכן אם הראו למניק ולא קראו לזיין⁴, כדבא אין להקל בזה, ומכאן ספה שכתב הבית יוסף בקלף-בית השני באות ואי, ענין שם; ונראה דאפילו תקון לא מהני בזה בתפלין ומזוזות משום שלא כסדרן, ענין בסימן לב סעיף כה].

צורת אות חיית

אות חיית תהיה שמי רגליה (ב) כתמונת שני זנייין¹. והזין שבצד ימין (ג) נכון לעשות קרן ראשו עגל בצד ימין. והיה הניינין רחוקים זה מזה (ג) לכל היותר כעכי קלמוס². והיה חתכים כחטוטרת יחיד³ (הוא כמין גג גבוה). ומכל (ד) (הוא כמין סג גולגול) יצוה לה (ה) בראש נגל השמאל⁴ ולא באמצע. וצריך להסיר (ו) שלא יארץ בגג החיית; ואם הארץ פסול, ואין לו תקון בתפלין ומזוזות משום שלא כסדרן. כשה צדדים אמורים, יצוה שני זנייין (ז) וגג רחב, וזה לא הוי כמין חטוטרת (ח) שהוא משפע, אבל אם עשה החיית כרעת רשיי נדתינו חיית פשוטה בלא חטוטרת שעל גגה⁵, אפלו אם הארץ הרבה, כשר בדיעבד אף-על-פי שאינה מרבעת, אם עשה החיית (ט) כתמונת שני זנייין או כדלית ואי או כדלית זניין וחטוטרת על גבם, כשר בדיעבד, שהרי לא נשתנה לצורת אות אחר עליה; והכל תקום אם אפשר למקן לגודל יתרון האות והחטוטרת ישאר במקומו, כגון בחיית שתמונתה היה כדלית זניין (י) והחטוטרת שלו נעשית באמצע הדי ולא בסופה, יגור מן הדי מקצתו עד שתעשה כמו זניין; אבל אם עומד בסופה, תחלק האות קשיגור מן הדלית, ולא תהיה לו תקון אחר-כך בתפלין ומזוזות שמעכב בהן שלא כסדרן, על-כן (יא) יש להכשיר בלא תקון⁶. אבל בספר-תורה (יב) אם נמצא חיית שתמונתה היה כדלית זניין או שני זניין, אף שאין להוציא אחרת משום זה, מכל מקום בחל בכל גוני צריך למקן האות עד שיעמידו על תמונתה הראויה. וצריך להזהיר הסופרים על זה, כי תמונת החיית שכתבנו למעלה יש לו עקר בתלמוד וצריך גודלי ראשונים יזיל. ודע עוד, בדביעבד אם עשה להחיית (יג) מכל לבד או תטוטרת לבד, קשר. ותבאוי וכי עקבא איגור מסיק בחדושי דאפילו נחסר להחיית החטוטרת וגם המקל, שהיה חיית פשוטה כחייתין שלנו, כשר בדיעבד; רק אם אפשר למקן בכל לעשות לה מקל יעשה⁸, והוי כלכתחלה. אם נפסק ורך החיית ולא נשאר בו רק כמלא יויד, די בקנה, בין ורך המיני או השמאל⁹. ופריימגדים בפתיחה במה שכתב יבא לה לי דהוא הדין לשאר אמויות וכו'; ומה ונקט הפריימגדים שם יבא המיני, משום אחרוני דובר שם נקט]. וענין בסוף אות זיין מה שכתבנו שם. אם החטוטרת

ובאחוריה יזהר (ב) לכתחלה שתהיה מרבעת כדלית ולא עגלה כרייש. ואין צריך לעשות לה עקב כמו בד¹, רק (ג) שתהיה אות תדה. והנקדה שכתובה לא תהיה סמוכה לגגה, אלא יהא ביניהם חלק פליק בכדי (ד) שאדם בינוני יכרינו היטב מעל ספר-תורה שעל-גב הביטה בשקורא בו; ולא יחזיקה מהנה יותר מעבי הגג². ואם גבע בגגה אפילו נגיעה דקה כחוט השערה, פסולה³ אף-על-פי שהמניק יודע שהוא חיית, קדלעיל בסימן לב סעיף יח וכה, ענין שם; ולא תהיה הנקדה נגד אמצע הגג, אלא נגד סופה בצד שמאל. ואם עשה באמצע פסולה וצריך לתקנה, והנינו לנגדה ולהעמידה בסופה, ואם כתב התבות שאחר זה ואין יכול למקן משום שלא כסדרן, (ה) יגור הגג שיהא שנה לנגל. ובמקום שגם תקון זה אינו יכול לעשות, כגון שהיית באמצע התבה ואם יגור הגג יתה כשמי תבות, אזי יש להכשיר (ו) בלא תקון⁴ וכי יש הרבה מהראשונים שסוברים שתמונת היית קף, ענין בחדושי השק"א על שבת קג ובהדושי הריטב"א שם, ובדש"א הנדקס סתדש על מנחות דף כט, וכיין בסוף הבונה, ובהדושי קארי, ובהדושי הדין הנדקס סתדש על שבת פרק הבונה, שם מוכח להדיא מדעתם שתמונת ההיית כן. ועמה נבאר איכות הנקדה: הנקדה תהיה לכתחלה דקה למעלה ועבה קצת למטה, כעין יידי⁵, ותהיה לכתחלה עקבה קצת למטה, ולעד ימין ולא לצד שמאל, פן תדמה לתיי⁶. ואך הנקדה לא יפחת גס-כן מאדל יידי עם עקב התחתון שלה, ולעכובא הוא אפילו בדיעבד, וכדלעיל בסימן לב סעיף טו בהגיה, ענין שם במשנה ברורה. וצריך להזהיר הסופרים, שנקשליו בזה אמרו⁷, ונראה לי דלעיל-פנים תקון מהני בזה אפילו בתפלין ומזוזות אם התינוק קורא להיית, ואין בזה משום שלא כסדרן, וימאן דמה שהקל הפריימגדים למקן ד"ף פשוטה אם עשאו מרבע, להוסיף דיו עליה, ענין שם. הפריימגדים בסימן לב סעיף קטן לג מסתפק אם צריך להיות הנקדה בסופה שנה ונאק לנדך ימין, או אפילו אם נשלמה באמצע הדרך שפיר דמי⁸, רק שתהיה בה שנונה דהניו כמלא יידי וכניל. וענין בתשובות בנתי עולם בסימן נד⁹. ועל-פל-פנים נראה דיש להקל עליה קריאת המניק. וענין למקן דדין ריש שעשהו קצר כרייש¹⁰:

צורת אות נאן

אות נאן צריך להיות (א) ראשה קצרי¹ לא יותר מעבי קלמוס, כדי שלא תדמה לזיין, ולא יעשנה (ב) ארץ יותר מדי, פן תדמה למניק לניין פשוטה². ומשמע זה גס-כן טוב שתהיה ראשה עגלה לצד ימין³, שלא תדמה לזיין; ואף-על-פי שראש זניין עובר משני צדדיו, מכל מקום יש לחש שקא מניק ולא חיים ולא טפש לראש זניין ותפסלו⁴. ונקיה יתה שנה ולא באלכסון⁵. ונגלה תהיה פשוט תחתי בשנה, לא שבור באמצע. גם טוב שעקבה התמעט והולך מעט מעט עד שתהיה חדה למטה. אם נגל הנאן (ג) קצר, אם אין בו רק כמלא יידי, פסולה⁶, ואם מעט יותר, צריך להראות (ד) למניק⁷; והוא הדין אם ראש הנאן רחב ונדמה קצת לרייש. אם כתב דלית במקום ואי, צריך לגור כל הגג, (ה) ואפשר דכעי נמי לגור כל הדרך, דדומה לדלית שכתבו במקום ריש שצריך למחך כלי, וכניל בסימן לב סעיף יח:

שער הניין

סימן לו: (ב) כי רב המוסקים סוברים כרשיי וגם המור לא כתב אלא וטוב וכו', ויתר נראה דאפילו לרבנו גם הוא רק לכתחלה. אחר-כך מצאנו בשם ספר פחר יצחק שם הוא כתב להקל: (ג) כן פשוט בבתי-יוסף, ולא תקשה טלשון המור, כמו שכתב בספר-זיניי-טוב בהלכות ספר-תורה אות שי: (ד) כגון ארבעים ואלה רבה: (ה) פריימגדים בצורת האמויות שלו: (ו) כגון ארבעה בסימן לב ס"ק לג: ז (א) בתי-יוסף: (ב) פשוט נקדד מעגלת הרייש וצריך מזה, וכן פסק בספר לרוד אמת שאם נגל הנאן הוא כמו ניין פשוטה פסולה⁸. (ג) בסימן לב סעיף טו עייש: (ד) טור בסימן זה: (ה) פריימגדים בצורת ואי: ז (א) בתי-יוסף: (ב) מתיבימשה וכן צריך לימר שם, וכן אימא בדרכי-משה הארץ: (ג) פשוט. ומה שכתב בבתי-יוסף בשם ברוך שאמר ימני הסוד, אפשר לענין שלא ישל לבד אחר יותר מלמד חברו, וגם בזה אם משה הרבה עד שנראה כדי פסול. ודע עוד דמה שכתב בבתי-יוסף על הפרקע מפני הסוד הינו לענין הרבוע מכל וזויתיה, אבל לענין שלא יתה הראש עגל יש לזה מקור מן התלמוד, לפי שחוש הבתי-יוסף שהביא בשם הרא"ם בסימן זה בסוף דיה ואדוני אבי זיל וכו' עייש וענין לקמן בסוף אות טי"ח: (ד) לבוש: (ה) שם: ז (א) בתי-יוסף: (ב) ענין בבתי-יוסף ופשוט: (ג) ברוך שאמר באלף-בית האחרון: (ד) בית: (ה) מדושי ר' עקיבא איגור: ז (א) כגון ארבעה בסימן לו סעיף קטן ג: ז (א) כגון ארבעה שם: (ב) יראפרים, ובאליה רבה אות חיות מוכח חטוטרת אינה צריכה להיות משפע כליכך רק קצת שפע ונבחה ונני בהחיים שבאין-יושראל, ויש להקל בזה: (ט) ודע ביהודה בסימן עז ושערי-אפרים כשער ה ולוד אמת, חילא כספר-מגדים באש"ל-ארבעה שמתקפץ בזה. ונני בלבד-יושרא וכו' ודו"ק החיים בהלכות קריאת התורה שחולקין גס-כן על הפריימגדים: (ו) כגון ארבעה כענין קטן ג: ז (א) כן מוכח מאודע ביהודה היל עייש. ואף שראיתי לקצת שמתמירין בזה, מכל מקום יש למקד על זה משעת הדקס אחרי שהשערי-אפרים ולוד אמת הביאיהו להקל: ז (א) נודע ביהודה ושערי-אפרים היל: ז (ב) פריימגדים באש"ל-ארבעה:

ביאורים ומוספים המשך

9) שהחמיר ביידי של היא שאינה מגיעה למטה.

שלימה, הראש עם הירך הימני, וראה מה שכתבנו שם. (ולענין זיין קטיעא' שיש לעשות בתובת 'שלום' שבפרשת פינחס (במדבר כה יב, וכמבואר בגמרא קדושין סו, ב), נחלקו הראשונים והפוסקים באופן עשייתה, האם פירוש מילת 'קטיעא' הוא לעשותה קטועה או לעשותה מוקטנת. הרבינו בחיי (שם) כתב שיש לעשות את הייז קצרה יותר מאורכה הרגיל, וכתב בשו"ת רעקיא (מהדו"ק סי' עה) שכן מבואר בספר עשרה מאמרות, וכן יש לבאר בשו"ת מהרי"ק (שורש סט, והובאו דבריו במשניב לעיל סי' לב ס"ק נב) ובמהרשי"א (קידושין שם), ומשום כך כתב שאין לעשות כדברי ספר אור תורה שכתב שיש לעשות הפסק דק של אייר באמצע האות ולקטועה לשני חלקים באופן שייראה החלק העליון כאות יוד. אכן הוסיף, שמכיון שמבואר בחיי הריטבי"א (קידושין שם) שיש לקטוע את האות לשתים, כשכתב ספר תורה לעצמו קטע את האות בחלקה התחתון באופן שנראית למעלה כו"ז קטנה, ובוהו יצא גם לפי הדעות הנ"ל. האבי עזרי (פי' מהל' ס"ת היא דיה וע"כ) כתב, שהרדב"ז כתב שיקטע את האות למטה בצורה אלכסונית באייר דק כחות השערה, ושכספר נאות יעקב (אביו של המהרי"ט אלגאז, סי' א) כתב, שברוב ספרי התורה שבירושלים היתה הייז שלימה, ויתכן שהוא מחמת שסבר שאין חיוב לעשותה קטועה אלא הוא רק רשות לעשות כן (ובשו"ת רעקיא (שם) מבואר שהקטיעה אינה מעכבת). וכתב האבי עזרי, שלמעשה יש לעשות כאחת מרעות אלו או בהרעקיא, אך אין לעשות כאור תורה, מפני שהוא דעת יחיד.

ומי שכתב תיבת שלום בלא לקטוע את הייז, דעת הגרשי"ז איננו רבך בשם הגי' אליעזר גורדון (ביצחק יקרא סי' לב סי"ג) שכיון שיש דעה שתובת שלום היא מהשמות שאינם נמחקים (כמובא בנקודת הכסף וי"ד סי' רעו על ש"ך ס"ק טו), ולדעה זו אין למחוק חלק מהרגל של הייז, העיצה לתקן זאת היא להאריך את כל שאר האותיות שבמילה מלבד אות זו.

שעה"צ ס"ק ב

וכן פסק בספר לודד אקט פאם נגל הנאיז הוא קמו גזיין פשוטה פסול⁸.
8) שם משמע שאינה נפסלת אלא אם כן קרא התינוק את הייז הארוכה כגזיין פשוטה, וכן כתב בשו"ת אמרי יוסף (חי'ב סי' פא אות א).

צורת אות זיין

לא י'הא נגלה ארף י'הר משני קלמוסיום¹¹. וראשה צריך להיות עובר משני צדדין, שלא תרמה לנאיז¹².

1) היין שרגלה ארוכה יותר מזה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' יז) שאם ארוכה קצת יותר משני קולמוסים, כשרה ואין צריך להראותה לתינוק, ואם ארוכה יותר מזה, צריך לשאול תינוק, ואם ארוכה כשיעור הכשר גזיין פשוטה, פסולה היא, אף על פי ששאר הגזיין פשוטות שבספר זה ארוכות יותר. (וראה דרכי משה (אות ד ו-י) שגזיין שאורך רגלה פחות משלשה קולמוסין כשרה היא).

2) ואף שלאות זיין אין תגום, וראשה הימני אינו מרובע אלא עגול, ואילו אות זו (שהגג אינו עובר משני צידי הרגל) מרובעת עם תגום, כתב המקדש מעט (ס"ק א) שמימי אין להוכיח מזה שאינה זיין אלא זיין, כיון שצורתה היא של אות זיין.

ואף אם ראש האות אינו עובר לצד השמאלי אלא לצד הימני בלבד, ומפני כך אינה דומה לאות זיין, כתב המקדש מעט (שם) שמימי פסולה היא מפני שאינה זיין אלא זיין הפוכה.

ולענין תיקון האות כשהגג אינו עובר משני הצדדים, כתב המקדש המשך בעמוד הבא

10) שם כתב שאם יש ספק שמא נראית כו"ז, יש להראותה לתינוק, ובענינו כתב המקדש מעט (ס"ק ג) שיש לכסות את הרגל השמאלית ולהראות לתינוק את השאר, ואם יקראנה דלית הריהו כשרה, אך אם היא קצרה כו"ז הריהו פסולה. והוסיף, שאם אורכו הוא כגזיין או זיין ותינוק קוראה כהיא מחמת הירך השמאלית ואינו מתייחס לקצור גגה, מבואר באור ישראל שפסולה, וכן צידד בגדולי הקדש (כלל טו אות יב), משום שעל ידי קיצור הגג נשתנתה צורת האות. ואורך גג ההיא לכתחילה, כתב המקדש מעט (שם) שיהיה כאורך הגג של אות בי"ת (בעובי שלשה קולמוסים).

צורת אות נאי"ו

ראשה קצרו¹³ וכו', ולא יעשנה ארף יותר מדי, פן תרמה לתינוק לגזיין פשוטה¹⁴ וכו', טוב שתהיה ראשה עגולה לצד ימין¹⁵ וכו', יקראנה זיין ותפסול¹⁶, ופניה יתה שנה ולא באלקסון¹⁷ וכו', אם אין בו רק כמלא יי"ד, פסול¹⁸, ואם קצט יותר, צריך להראות לתינוק.

1) ואם אין לה ראש כלל אלא שנוף הייז מתרחב כלפי מעלה, כתבו הדעת קדושים (אות ו) והמקדש מעט (ס"ק ג) שהאות פסולה.

2) משמע שאפשר להאריכה קצת יותר משני קולמוסים, והוא שלא כמו שכתב להלן (אות זיין) לגבי אות זיין שלא תהיה רגלה ארוכה יותר משני קולמוסים (ומשום שאז תמונתה כתמונת גזיין פשוטה). וכן מבואר באלפא ביתא החמישי שאין חשש בהארכת רגל הייז, שהרי כתב שכשיש אות זיין לפני אות היא יש להאריך קצת את הייז (וראה מג"א תחילת סי' לן).

3) מבואר שאם הראש מרובע הריהו כשרה, וכן מבואר בדעת קדושים (אות ו) שאינו בגדר שינוי צורה, וכתב המקדש מעט (ס"ק א) שאין צריך אפילו להראותה לתינוק.

ואם הראש מרובע וירצא ממנו קצת עקב בולט (כעין עוקץ) לצד ימין, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ה אות ג) שמועילה שאלת תינוק להבשיר.

4) ואף שאינה נראית כו"ז ואין צריך אף לשאול תינוק אם נראית כו"ז, כתב השיירי מנסת הגדולה (אריח סי' לב הגהות ב"י אות י') שמכיון שלמעשה קרא אותה התינוק כך, יש להחמיר לפסולה, והביאו הביה"ל לעיל (סי' לב ס"טו) דיה כשר וס"טו דיה כגון. והגדולי הקדש (סי' לב ס"ק יג) כתב שרק בענינו פוסלת קריאת התינוק אף על פי שאם לא היו מראים לו היתה כשרה, משום שיש ריעותא בצורת האות וקריאתו רק מגלה שיש בריעותא ממש, אך בשאין ריעותא באות, אין קריאת התינוק יכולה לפסול (וראה לודד אמת סי' טו ושו"ת שבט הלוי ח"י סי' רעו אות ב).

5) וכן לענין אות יוד, כתב להלן (אות יוד) שיעשה את ראשה ופניה שרים, ולא כלפי מעלה.

ובטעם הדבר, כתבו התיקון תפילין (אות ו) והברוך שאמר (שם) שאם יעשה את פני האות כאלכסון, ייראה הדבר ככתב משיט"א. אכן, אם עבר ועשה כן, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ה ד"ה והנה לולא) שמסתבר שהאות כשרה, שאף שכתב משיט"א אינו נחשב ככתב מימי כשהכתב אינו עגול ודומה לכתב רשיי אלא הוא מרובע ודומה לכתב אשורית, ורק שגגו נוטה למעלה במקום להיות בשוה, אין הוא פסול, ורק שלכתחילה אין לעשותו כך מפני שהוא דומה קצת לכתב משיט"א, אך אם כבר עשאו ואינו יכול לתקנו, כגון בתפילין ומזוזות או בשם קודש בספר תורה, הריהו כשר.

6) ושיעור זה, כתב לעיל (סי' לב ס"ק מו) שהוא כאורך אות יוד

ביאורים ומוספים המשך

מעט (שם) שבספר תורה די בכך שיאריך את הראש [אך בתפילין ומוזות אי אפשר לעשות כן, משום שהוא שלא כסדרן].

ואם הרגל אינה יוצאת מאמצע הגג אלא מצידו אלא שמשכו אותה מתחת הגג לרוחבו עד אמצעו ומשם הורידו אותה כרגל, כתב בשו"ת חתם סופר (יורד סי' רסט) שהאות פסולה, שאף שאין לה צורת אות אחרת, מימ בודאי יש לה תמונה אחרת משל אות זיין [נראה מקדש מעט (סי' ג), וראה להלן (אות נזין פשוטה) מה שכתבנו לענין נזין פשוטה שנכתבה בצורה זו].

ואות זיין שיוצא בצידו הימני קו דק מקצה הגג עד קצה הרגל למטה, כתב בשו"ת שבת הלוי (חיה סי' יב אות ה) שאם הוא קו דק מאד שניכר שבאמת היא זיין ולא זיין, וגם יש תנן על ראשה, יש להכשיר.

צורת אות ח"ת

תהיה שתי רגליה כתמונת שני זינין⁽¹⁾ וכו', ויהיו הזינין לחוקים זה מזה לכל היתר עכבי קלמוס⁽²⁾, ויהיו מחברים כחטופת וחד⁽³⁾ וכו', הוא קמין תג גדול⁽⁴⁾, יעשה לה פראש רגל השמאל⁽⁵⁾ וכו', דהיינו ח"ת פשוטה בלא חטופת שעל גבה⁽⁶⁾ וכו', עליהן יש להקשיר בלא תקון⁽⁷⁾ וכו', אם אפשר לתקן בקל לעשות לה מקל יעשה⁽⁸⁾ וכו', בין רגל הימני או השמאל⁽⁹⁾.

1) ואם עשה את הצד הימני בעזרת זיין, כתב המקדש מעט (סי' ח) שיתקן את הרבר על ידי הוספת דיו בצד הימני של הגג להופכו לזיין, וכשאינו יכול לעשות כן, יגרום מעט במקום העגול [בצד האות כלפי פנים], כדי שיראה הגג כנמשך בצד הימני.

ואלו הנהיגים לעשות את הרגל הימנית כתמונת זיין במקום זיין, כתבו השו"ע הרב (אות ח) והקטת הסופר (סי' ה סיב אות ח) שעל פי האריי זיל יש לעשות כן בתפילין אך לא בספר תורה ומוזה. והקול יעקב (סי' ח) כתב שאף שמבואר כן במצת שמורים ומשנת חסידים, אך בספרי תלמידי האריי זיל שהביאו את צורת האותיות בשמו לא מובא שיש לעשות צורת זיין באות ח"ת, והדעת קדושים (אות ח) כתב שאף המצת שמורים המושגת חסידים לא התכוננו שיעשה ממש כזו, אלא שיעשה את הפינה הימנית העליונה של הזיין הימני עגולה, כפי שהוא באות זיין, וכעין זה כתב בשו"ת בית שלמה (יורד ח"ב סי' קנה) בשם גדול אחר, שכונת המצת שמורים היא שהראש הכולט לצד זיין לא יהיה ארוך כמו הראש הכולט לצד שמאל, אלא שכתב שבלשון המצת שמורים לא משמע כפירוש זה.

ולעשות בצד זיין את הנראית הן כזיין והן כזיין [על ידי זיית הכולט קצת לאחורי האות] כדי לצאת ידי חובה לכל הדעות, כתב בשו"ת שבת הלוי (חיה סי' יא) שאין צורך בכך, כיון שבפשטות דברי הגמרא מבואר שיש לעשות זיין, וכן כתבו הראשונים והאחרונים [ראה גמרא (שבת קד, ב) ומרדכי (מנחות סי' תתקנ), ובשו"ת שבת הלוי (חיה סי' ז אות ב) שיש לעשותה כזיין, וכן לשון המשניב בהמשך דבריו שלתמונה זו יש עיקר בתלמוד, ועמדו עליו גדולי הראשונים], ואם כן אין צורך להתחכם לצאת לפי דעה שהוא כנגד הרבר הפשוט. אלא שמי שמסרת אבותיו היא לעשות זיין בצד זיין, אל ישנה ממונה כיון שגדול כח המנהג.

ואם בתחתית הזיין השמאלית יש בליטה והאות דומה לתזין, כתב בשו"ת שבת הלוי (חיה סי' ז) שאף אם מוכח מהחטופת שאות זו היא ח"ת, צ"ע אם להכשירה, הואיל ויש שינוי גדול באות, וכן הוכיח בשו"ת מנחת יצחק (חיה סי' ד אות ג-ה) מהמקדש מעט (סי' ג) שאות זו פסולה, שהרי כתב לגבי ח"ת שיש בתחתיתה בליטה בשני צויה כלפי חוץ, שאף אם תונק קורא אותה ח"ת הריהו פסולה, מפני שאינו קורא כך אלא משום החטופת, ואין החטופת מצילה על האות כיון שאינה מעכבת, ואם היה גג האות ישר בודאי היתה נראית כזיין. וכן

כתב הלשכת הסופר (סי' ה סי' יב) בשם ספר החיים וספר נטיעה של שמחה לגבי ח"ת זו עם בליטות משני צויה, שהיא פסולה מפני שאין לה צורת ח"ת כלל, אך סיים שאין להוציא בשל כך ספר תורה אחר, ובשו"ת סתים (הל' תפילין סי' מה) כתב שיש להוציא ספר תורה אחר, והוסיף המקדש מעט (שם), שהעצה לתקן אות זו היא לעבות את הרגל השמאלית כדי שלא תיראה הבליטה, אלא שבתפילין ומוזות יתכן שאי אפשר לעשות כן, מחמת שהתיקון הוא שלא כסדרן, ובשו"ת מנחת יצחק (שם) כתב שבשו"ת הד"ם נקט שעיבוי האות אינו מועיל אלא יש למחוק את הרגל, ולפיכך בתפילין ומוזות אין לאות זו תקנה, ושתי אותיות זיין הסמוכות זו לזו שתגיהן נוגעים זה בזה באופן שנראות ממש כח"ת, שהתגים כחטופת של הרגלים, כתב הדעת קדושים (סי' לב סי' ז) שהאותיות פסולות, וראה מקדש מעט (שם סי' צ) וגדולי הקדש (שם סי' כח).

וכן אם נגע תג של אות זיין בתג של אות ח"ת שלפניה [כגון במלת בחוק שבתפילין] באופן שנראים ממש כח"ת, שהתגים כחטופת של הרגלים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (חיה סי' ב) שאם ניכר שהזיין השמאלי שבח"ת שייך יותר לזיין הימני מחמת שסמוכים יותר זה לזה וגם הדיבור של התגים חלש יותר, וכן מחמת שהפינה הימנית העליונה של הח"ת צריכה להיות עגולה, והדיבור נעשה לאחר הכתיבה, יש להכשיר על פי דברי המקדש מעט הנ"ל, אכן כיון שסוף סוף אינו כשר לכתחילה, רשאי הקונה להחזירו לסופר.

ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' ריב) כתב, שיש להתיר להפריד תג של אות זיין הנוגע באות ח"ת שלפניה, מפני שניכר הדבר שהאות הימנית היא ח"ת, שהרי אין לה תגים כפי שיש בזיין שבצידה, והביאו השו"ת מנחת יצחק שם.

2) ושיעור קירבתן זה לזה, כתב הבי"י בשם האלפא ביתא הראשון והשני (אות ח) שאין לקרוב כל כך ויש להרחיקן עכובי קלמוס כדי שתהיה האות מרובעת, וכן כתב הקטת הסופר (סי' ה סיב אות ח) למעשה.

וממה שכתב להלן לענין ח"ת העשויה כדל"ת חזין שאין צורך להוציא ספר תורה אחר, ואילו באן סתם שכשהגג רחב האות פסולה, משמע שכאן צריך להוציא ספר תורה אחר, ושלא כדברי הלשכת הסופר (סי' ה סי' יא) שכתב שאין צורך.

3) ועבי הקיים של החטופת, כתב בשו"ת מהרי"ק (החדשים סי' לב) שאין לעשותם דקים כשער או קורי עכביש אלא יש לעבותם כפי עובי שאר האותיות, הביאו השו"ת שבת הלוי (חיה סי' ז אות ב בצד הגליון).

והשו"ע הרב (אות ח) כתב, שעל פי קבלה יש לעשות את הקו הימני עב ואת השמאלי דק, הביאו המקדש מעט (סי' ה).

4) משמע מדבריו שלא כדברי השו"ע הרב (אות ח) והקטת הסופר (סי' ה סיב אות ח) שכתבו שיעשה תג קטן בראש השמאלי.

5) ואף שהמנהג המקובל לכתוב תג זה בקצה הראש השמאלי, יש אומרים שמקום כתיבתו הוא כנגד מקום הרגל השמאלית באופן שנראה כהמשך הרגל כזה , כמבואר בדברי הרי"י אסקנדרני המובא בבי"י כאן (ד"ה וז"ל הרי"י), וכן מבואר בתוס' (מנחות כט, ב) בכיבוד דברי רש"י, וכן כתב בלשכת הסופר (סי' ה סי' י) שיש לעשותו כך [נראה תיקון תפילין אות ח].

6) ואם עשה ח"ת עם גג ישר אך עובי אמצע הגג צר יותר מבצדדים ויש כעין חור בתחתית הגג עד שנראה כחטופת מבפנים, כתב בשו"ת חתם סופר (יורד סי' רעא) שכשר הוא, וכן כתב בשו"ת צמח צדק (יורד סי' רז), אכן סיים (שם אות ו) שאף שהוא בודאי כשר, מימ יש לתקן ולמלאותו דיו במקום החור.

נתבטל מפני שם האות¹⁰.

10 ולענין אות חיות שנפסקה יריכה השמאלית מהגג בהפסק דק, כתב בהקדמה לעיל (קצור כללי שלא כסדרן סוף דיה תפלין) בשם הפמ"ג (פתיחה לסי' לב א"א דיה וכן אם) שהיא פסולה, ואף אם תינוק קוראה חיות, מפני שאנו רואים שהיא אות היא, וכתב המקדש מעט (סי' א) שהדין כן אף שיש לה חטוטרות.

צורת אות שית

כי תמונתה כמו כ"ף וז"י¹¹. וכל זה אינו מקצב בדיעבד¹² וכו', עין לקמן בסוף אות שית מה שכתבנו שם¹³ וכו', דאפשר שלא היה עובר משני צדדין כז"י אצל לא עגלה¹⁴.

11 והשיעור שיש להארץ את הגג כדי שתיראה ככ"ף, כתב המקדש מעט (סי' א) שיהיה קצת יותר רחב מגג האות וז"ו, אכן באלפא ביתא החמישי מבואר שאורכה כשני קלמוסים.

2 ואף אם הראש הימני של הטיית בולט משני צידי הרגל, ודומה לאות נ"ן, משמע בביה"ל להלן (אות נ"ן דיה הניח) שהאות כשרה. מאידך, החזו"א (א"ח סי' ח סי' ו) כתב לגבי תיבת 'ארצנו' שנרדקה תחתית הנ"ן שלה תחתית הו"ו, שאינה פסולה מחמת שדומה לאות ט"ת, מפני שבטיית יש לעשות בצד הימני צורת כ"ף, ונ"ן הרי אינה דומה לכ"ף (וראה וז"ו) מה שכתב שם סי' ה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' לב סי' פ.

3 שם כתב, שבתפלין ומוזות שאין אפשרות לגרור חלק מהאות מחמת דין שלא כסדרן, יש להכשיר על ידי גרירת מקום הריבוק, ומבואר מדבריו שלא סבר כדברי הרעת קדושים (סי' לב סי' ז) שהאות פסולה משום שהריבוק גרם שנראית כסמ"ך אף כשהגיעה דקה מאד (וראה שו"ת שבת הלוי חיה סי' ח אות ט).

4 וכן כשעשה רגל זו בלא ראש אלא רק קו שוה, כתב בשע"י להלן (אות עין סי' ה) שלא הכשיר הפמ"ג. ומי מבואר במשניב לעיל (אות אליף) שאי אפשר לתקן קו משוך בתפלין ומוזות משום שהוא שלא כסדרן.

[ביה"ל דיה ולא]

הקרב חולקין על ספ"א וז"ו¹⁵ וכו', אע"פ גשה מאד להחמיר בדין בדיעבד¹⁶.
5 וכן כתב במשניב לעיל (סי' לו סי' ג), שלדעת הפרי"ח הגרי"א אות שחציה דומה לאות אחרת אינה פסולה.

6 ואם העוקץ שבתוך חלל האות כפוף לצד ימין, כתב בשו"ת בית שלמה (ח"ג סי' קלא) שאין להכשירה בלא תיקון (ואופן התיקון הוא על ידי גרירת האות עד שתשתנה צורתה, כדמוכח מהביה"ל כאן, ושלא כדעת המקדש מעט (סי' ו) שכתב שדי בגרירת הלפידה, משום שבהרבה ראשונים מבואר שאין הקפדה על העוקץ שנכנס לתוכו).

צורת אות יו"ד

ויצשה לה רגל מצד ימין¹⁷ ויעקם הרגל לצד שמאל¹⁸ וכו', ותפסל עלי"די קריאת התינוק¹⁹ וכו', גם יהיה קצר יותר מרגלה שפצד ימין²⁰ וכו', ובספר התורה מנין ולא בתפלין ומוזות, דה"י שלא כסדרן²¹ וכו', צריך לגרר גם רגל ימין²² וכו', וספר התורה שנמצאו בה ידיו צורת ל"י קטנה, פסולת²³.

11 ושיעור אורך הרגל שצריך לעשות, כתב המקדש מעט (סי' ו) בשם האלפא ביתא שהוא כשני קלמוס. מאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' ח אות ד, ח"ו סי' נה אות ב) כתב שמשותמת ומפשטות דברי הפוסקים משמע שדי בפחות משיעור זה, רק שלכתחילה יש לעשותה כשיעור זה, משום שבכך ברור שאינו

אורך מדי ואינו קצר מדי. וכן מבואר במשניב לעיל (סי' לב סי' ג) ובחזו"א (א"ח סי' ז דיה במ"ב) שכתבו שהרגל השמאלית של אות היא היא יו"ד עם עוקץ, ואילו היה העוקץ ברוחב קלמוס, היה מגיע עד גג האות ולא היה הפסק איר ב"ן גג ההיא לבין הרגל.

אכן, אם הרגל נראית כעוקץ קטן מאד ובקושי ניכר שיש כאן צורת רגל, כתב המקדש מעט (שם) שאין די בכך להכשירה, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ה שם) שיש חשש שהוא פסולה אף בדיעבד, וממילא אין לתקנה בתפלין ומוזות (וראה מקדש מעט סי' לב סי' ג).

וי"ד שרגלה קצרה וצריך להראותה לתינוק כדי לקבוע אם היא כשרה, כתב הגדולי הקדש (כלל יד אות ז) שמין שמבואר בר"ך שתינוק קוראה כו"ד גם כשאין לה רגל, אין אפשרות להכשיר אלא אם כן מראים לתינוק את הגג בלא הרגל ואינו קוראה כו"ד, ולאחר מכן מראים לו גם את הרגל וקוראה כו"ד.

2) ובדיעבד אם לא עקם, כתב החזו"א (א"ח סי' ט סי' ו) שמבואר בברוך שאמר שהאות כשרה, מפני שהעיקום אינו אלא ענין לכתחילה. וכן מבואר בקסת הסופר (סי' ה סיב אות י), וכן כתב המקדש מעט (סי' ב).

וי"ד שרגלה כפופה הרבה עד שנראית כאות כ"ף או נ"ן, כתב הקול סופרים (סי' ג) שאם תינוק קוראה ככ"ף או נ"ן האות פסולה (על פי הוראת חכם).

ולענין רגל המשוכה עד סמוך לעוקץ השמאלי, כתב הרעת קדושים (אות י) שיש להזהר מכך, משום שדומה לסמ"ך, ובשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קע) כתב שאם תינוק קוראה כסמ"ך הרי היא פסולה.

3) וכשמראים לתינוק אות זו להכריע אם היא נראית כו"ד או כו"י, כתב הרעת קדושים (שם) שיש לכסות את התג העליון, כדי שלא יכיר התינוק על ידי כך שהוא יו"ד ולא יסתכל על אורך הרגל, ובדיעבד אם לא כיסו, כתב המקדש מעט (שם סי' ט) שאין צריך לחוש בזה לפסול. ואף שלכאורה אין הוכחה ממה שיקרא אותה התינוק כו"ד שוהי צורתה, שהרי יתכן שקוראה כך מפני שרגלה עקומה ואינה ישרה, כתב החזו"א (שם) שעין האדם מסתכלת בעיקר על אורך הרגל ולא על נטייתה, ואם היא נראית לו כו"ד אין זה מחמת העיקום אלא מחמת שאינה ארוכה כו"ד.

4) אך אם העוקץ קצר במקצת מהרגל הימנית, כתב החזו"א (שם) שמוזקק מלשון זה (שמקורו בברוך באמר) שהאות כשרה, ומפני שקטנות הגג הרגל בצירוף לכך שהעוקץ קצר מהרגל גורמים שאין צורתה כשרה לחיות אלא ליו"ד. וכן מבואר בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' קנ) שאין הלכה בשו"ת סתים (ה"ל תפלין סי' מז) שהחמיר בזה. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' יא) שנחשבת היא כו"ד, שהרי גם תינוק יקרא אותה כך (וראה שם שגם צורתה שנטה להלן לאורך הפרשה מוכיחה שאין זו צורת חיות), אלא ששוב לתקנה על ידי הארכת הרגל במקצת, ואין בכך פסול שלא כסדרן, שכן היא נחשבת כו"ד גם לפני התיקון.

5) משמע שיו"ד בלא עוקץ שמאלי אינה נחשבת כו"ד לפי דעה זו, כמבואר בביה"ל (דיה יג"ר) שלדעה זו לכאורה מחויבת העוקץ נחשבת כשיני צורה. אמנם להלן בהמשך דבריו, וכן בביה"ל (דיה גם) מבואר שלמעשה אפשר לתקן יו"ד שאין לה קץ שמאלי ואין בכך חסרון של שלא כסדרן, משום שצורת האות עליה ע"ל לפני התיקון.

המשך ביאורים ומוספים למשנת סופרים

סופרים

תמונת את אלה ובית וגומל גדלת והא דניגיהם

משנת

המשך מעמוד 122

8) ובביאור הדבר כתב לעיל (שם ס"ק עב), שכיון שבלאו הכי צורה עליו, אין הארכת הגג נחשבת כתיקון, וראה מה שכתבנו שם תוספת ביאור בזה.
ולענין אות דלית שנפלה לתוכה נקודה קטנה של דיו בקרן השמאלית התחתונה, ראה מה שכתבנו שם ס"ק מ.

וכתב המקדש מעט (ס"ק ז) שטוב להוזהר לעשות כן, אך בדיעבד אין עוקצים אלו מעבדים.

9) ושיעור זה, כתב לעיל (ס"י לב ס"ק מד) שהוא כאורך אות יו"ד שלימה, הראש עם הירך הימני, וראה מה שכתבנו שם.

סופרים

תמונת את הא נון וחת דניגיהם

משנת

המשך מעמוד סב

הרגל הימנית, כתב בשו"ת שבט הלוי (חיד ס"ו ה אות א, ח"ה ס"ו ט אות ג, ח"ט ס"ו יב) שיש לכסות את הצד הימני ולהראות לתנוק את הצד השמאלי, ואם יאמר שהיא זי"ן אף על פי שהיא קצרה, האות כשרה, אך אם לא יאמר כן, מוכח שהשתנתה צורת האות.

ואם שתי רגלי החיית ארוכות יותר מהאותיות האחרות, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה שם אות ב) שהאות כשרה, וכן אם שתיהן קצרות, האות כשרה, אך אם הן קצרות מאד, הסתפק (שם אות ג) שמא אין לאות זו צורת חית ומסולה.

7) ואם יבול לעבות את הקו הימני של החטוטרט בעידה הימני כ"ו שיראה הצד הימני כזי"ן ולא כדלית, כתב המקדש מעט (ס"ק ז) שיעשה כן.

8) ולענין חטוטרט שמלאה דיו בתוכה, כתב בשו"ת צמח צדק (יו"ד ס"ו רה ס"ק ו) שהאות כשרה, שכן מבואר בהגהות מיימוניות (פ"א מה"ל תפילין אות ח) שמדברי הערוך שכתב שזוקף את גג החיית כמקל משמע שסבר כ"חית, ובפשטות בהגהה זו כמקל אין חלל ריק באמצע, וכחטוטרט של גמל שאינה חלולה.

9) ואם הזי"ן השמאלית קצרה ויש הפרש גדול בין אורכה לבין אורך

סופרים

תמונת את טית יו"ד דניגיהם

משנת

המשך מעמוד 124

כראש היי"ו, ומחמת כן אינה דומה ללמ"ד, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (יו"ד ס"י רסז) שפסולה היא, שאף שאינה כלמ"ד ממש וצורה זו אינה כשרה באות למ"ד, מי"מ פסולה היא ליו"ד, כיון שהיא נוטה ללמ"ד וממילא אין צורת יו"ד עליה. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (חיד ס"י ה אות ב) כתב שמועילה שאלת תינוק להכשיר כשהקוץ דק ואינו מתעקם כו"י, מפני שאינה כלמ"ד, וכן מבואר בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב ס"י קנז), שו"ת מהרש"ם (ח"ג ס"י ר"א), שו"ת מהרש"ג (ח"א ס"י ב ו-ד) ושו"ת ערוגת הבשם (ארי"ח ס"י ט) שמועילה שאלת תינוק על כל יו"ד הנראית כלמ"ד. אכן כתבו בשו"ת בית שלמה ושו"ת מהרש"ם (שם ושם), וכעין זה בגדולי הקדש (כ"ל טו אות כד), שמלמדים את התינוק שצורת יו"ד היא עם עוקף למטה ולמעלה, שאם לא כן אף יו"ד אמיתי לא יקרא כו"ד.

והוסיף בשו"ת שבט הלוי (שם), שמתברר שכשטראים לתינוק אות זו יש לכסות את שאר האותיות, כדי שלא יקראנה כיו"ד רק מחמת שמשווה אותה לשאר האותיות.

ומבואר מדבריו שלא כדברי המקדש מעט (ס"ק ו) שכתב שכתפילין ומוזות שאי אפשר למחוק או לעבות את ראש האות, יקצר רק את העוקף השמאלי.

6) ומועיל הדבר מפני שעל ידי כך נפסלת האות, וכתב החזו"א (ארי"ח ס"י ט ס"ק ג) שמשמע זה אף לענין גט או כתובה בשבת, אות יו"ד בלא רגל אינה נחשבת כאות.

ואם התחיל הסופר את כתיבת היריד על ידי עשיית העוקף התג ורק לאחר מכן כתב את האות, ונראית היא כחיית, כתב הקטת הסופר (ס"י ח ס"ו) שאין די במחיקת העוקף והרגל בלבד, אלא צריך למחוק את כל האות, מפני שכל האות נעשתה בפסול, שהרי כבר מתחילת עשייתה היתה נראית כחיית.

7) ואם הי"ו אינה נראית כל כך כאות למ"ד, מפני שרגלה אינה עקומה אלא ישרה, או מפני שראשה קצר או דק, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה ס"ו ח אות י) שמועילה שאלת תינוק להכשיר את האות.

ואם העוקף הארוך שמעל הי"ו ישר ואינו מתעקם בסופו לצד שמאל

סופרים

תמונת את יו"ד וכה וכה פשיטה ולמד דניגיהם

משנת

המשך מעמוד סג

שלכאורה לא מועיל תיקון זה, שהרי השו"ע הרב (אות ה) כתב שאין שום תיקון מועיל אף בדיעבד, ואף שבשו"ת צמח צדק (ארי"ח ס"י יח אות ז) מבואר להקל בזה, מי"מ נקרא דבר שהורה בו חכם לאיסור, שאינו לכתחילה, ובשו"ת צמח צדק עצמו כתב (שם אות ח) שאין תיקון זה מועיל לכתחילה, מפני שהבית מאיר (אה"ע"ו ס"י קכה סוף ס"ח) הקשה על אופן תיקון זה, ועוד, שכשיעשה אותה עגולה לא תיראה כל כך מהודרת כשאר האותיות.

4) היינו מהרים גלאנטי המובא כמג"א (ס"י לב ס"ק כו), המקדש מעט (ס"ק א) הביא כן בשם אחרונים נוספים.

ס"י לב ס"י"ח ד"ה ר"וש) שדברי ה"ד אפרים בביאור הקולא דחוקים, ושהרעקיא כתב בפירוש שצריך למחוק את כל האות. אכן לענין מחיקת אות כ"ף פשוטה שבתוכה אלקיך כתב שם, שיש להקל לגרו"ד רק את הג' אם אין מקום למשוך את הרגל.

2) וטעם הפסול, כתב בביה"ל להלן (אות נו"ן ד"ה הניח) שהוא משום שפוסקים אלו אינם מחלקים בין כ"ף פשוטה לכפופה, ובפשוטה הרי מפורש בגמרא שצורתה עגולה, ואם כן על ידי הריבוע אבדה צורתה.

3) ולענין לכתחילה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו ס"י קפד אות ב)